

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף כז עמוד א

אמר רב חנן בר רבא: ל"ש אלא שאין לו, אבל יש לו אין מעכבין. מיתיבי: ד' מינין שבלולב, ב' מהן עושין פירות וב' מהם אין עושין פירות - העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהו כולן באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולן באגודה אחת, שנאמר: +עמוס ט'+ הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה! תנאי היא, דתניא: לולב בין אגוד בין שאינו אגוד - כשר; ר' יהודה אומר: אגוד - כשר, שאינו אגוד - פסול. מאי טעמא דר' יהודה? גמר קיחה קיחה מאגודת אגוד, מה להלן באגודה, אף כאן באגודה. ורבנן? לא גמרי קיחה קיחה. כמאן אזלא הא דתניא: לולב מצוה לאגודו, ואם לא אגדו - כשר, כמאן? אי כרבי יהודה, לא אגדו אמאי כשר? אי רבנן, מאי מצוה? לעולם רבנן, ומאי מצוה? משום +שמות ט"ו+ זה אלי ואנוהו.

לקיחת ד' המינים**ספר הלכות גדולות סימן טו - הלכות לולב**

ומנין שמעכבין זה את זה, ת"ל (שם) ולקחתם שתהא לקיחה תמה. ועד דהוו הני ארבעה מיני בהדי הדדי לא נפיק ידי חובתיה, דתניא (מנחות כז א) ארבעת מינין שבלולב מעכבין זה את זה, ואמר רב חנן בר רבא לא שנו אלא שאין לו, אבל יש לו אין מעכבין. אין לו מעכבין דכולהו חדא מצוה ניהו, דכתיב ולקחתם, שתהא לקיחה תמה וכל חד מיניהו בעי לקיחה. יש לו אין מעכבין, ולא תימא דעד דמגבה לכולהי בהדי הדדי לא נפיק, אלא אי מגבה חד חד לחודיה שפיר דמי, דקיימא לן לולב אין צריך אגד.

רש"י מסכת מנחות דף כז עמוד א

אבל יש לו אין מעכבין - אפילו לא אגדן כאחד.

תוספות מסכת מנחות דף כז עמוד א

ולקחתם לקיחה תמה - י"מ דביום ב' סגי בחד מד' מינים ומברך על נטילת לולב כמו אתרוג דשרי חסר ולא בעינן תמות אלא ביום ראשון ולדבריהם ביום שני תיסיגי שיטול האחד בשביל כולם וליתא דבסוף לולב הגזול (סוכה מא:) ובריש לולב וערבה (שם מג.) דרשינן מולקחתם לקיחה לכל אחד ואחד מדכתיב ולקחתם לשון רבים ולא כתיב ולקחת אלא כי היכי דעיקר לקיחה קיימא אכולהו יומי הוא הדין לקיחה תמה דבעי לקיחת ד' מינים אכולהו יומי ולקיחת כל אחד ואחד אבל תמות של עצמן וכן לכם למעוטי שאול וגזול לא בעי אלא ביום ראשון, מ"ר.

לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין - פי' בהלכות גדולות בהלכות לולב יש לו אין מעכבין דלא תימא עד דמגבה להו בהדי הדדי לא נפיק אלא אי מגבה חד חד לחודיה שפיר דמי דקי"ל לולב אין צריך אגודה, מ"ר ור"ת הגיה בספרו ל"ש פירוש דמעכב' משום תמה אלא שאין לו אבל יש לו תמה הוא אף על פי שלא חיברו באגודה כדאמרי' לקמן דלא דרשי רבנן קיחה קיחה ולר' יהודה דדריש ליה קיחה קיחה דלא הויא תמה אלא א"כ אגדו וכולהו פי' דגמ' אפי' לפי' הלכות גדולות נראה דצריך לאגודו כדמסיק עליה זה אלי ואנוהו, מ"ר.

רי"ף מסכת סוכה דף יז עמוד א

ותנא נמי במתני' ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה ואמר רב חנא בר אבא לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין ואף על גב דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי חובתיה דקיימא לן לולב אין צריך אגד:

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ז הלכה ו

ד מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת, וכשהוא נוטלם לצאת בהן ה מברך תחלה על נטילת ו לולב הואיל וכולן סמוכין לו ואחר כך נוטל האגודה הזאת בימינו ואתרוג בשמאלו ונוטלן דרך גדילתן שיהיו עיקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר, ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא והוא שיהיו ארבעתן מצויין אצלו, אבל אם לא היה לו אלא מין אחד או שחסרו מין אחד לא יטול עד שימצא השאר.

הגהות מיימוניות הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ז הלכה ו

[ז] ועל זה כתב רבינו שמחה שאם סח בין מין ומין חוזר ומברך, ע"כ:

רא"ש מסכת סוכה פרק ג סימן יד

בפ' הקומץ רבה (דף כז א) ארבעה מינין שבלולב מעכבין זה את זה ואמר רב חנן בר רבא לא שנו אלא שאין לו *** אבל יש לו אין מעכבין ואף על גב דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי חובתיה דקי"ל לולב אין צריך אגד וכן פירש בה"ג ולא נהירא לר"ת דכיון דכולן מצוה אחת לא מיסתבר שיעילו בזה אחר זה והגיה בספרים לא שנו דמעכבין משום תמה אלא שאין לו אבל יש לו תמה היא אף על פי שלא חברם באגודה אחת כרבנן דלא דרשי לקיחה לקיחה ולא נהירא לי גירסתו ופירוש דאם לא בא להשמיענו רב חנן בר רבא אלא דהלכה כרבנן דלולב אין צריך אגד לימא הלכה כרבנן ועוד למה לי כלל ממילא ידענא דהלכתא כרבים אלא אתא לאשמיעין דכיון שמונחין כל ארבעתן לפניו שמברך ונוטלן זה אחר זה ומסתבר שמגביה הלולב תחלה שמזכירים אותו בברכה:

הגהות אשרי מסכת סוכה פרק ג סימן יד הגהה ג

*** דוקא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני אין מעכב ואפילו אין לו אתרוג יטול שאר מינין ויברך שהרי דרשינן ולקחתם לקיחה תמה למעוטי חסר ודרשינן נמי לארבעה מינין שמעכבין זה את זה הלכך כי היכי דלקיחה תמה פוסל אתרוג חסר דוקא ביום טוב ראשון ה"נ לקיחה תמה המעכב בארבעת מינין דוקא ביום טוב ראשון וכן הלכה. מא"ז:

ספר אור זרוע ח"ב - הלכות סוכה סימן שח (וגם מרדכי פרק לולב הגזול רמז תשמט)

ותנן בפ' הקומץ רבה ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה וא"ר חנן בר רבא ל"ש אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין אף על גב (דשו') [דנטל] כל חד וחד לחודיה נפק ידי חובתיה דקיי"ל לולב א"צ אגד וכ"פ רבי' יצחק אלפס זצ"ל. השיב ה"ר יעקב דאורליניש זצ"ל דמי שאין לו אתרוג שיטול שאר מינין ויברך ביום טוב שני דשאר מינין לא מעכבין זה את זה אלא ביום טוב ראשון מידי דהוה אאתרוג חסר ואין נראה למורי רבי' אב"י העזרי דשאני התם דאע"ג דאתרוג חסר ארבעה מינין מיהא איכא. ואני המחבר נראה בעיני הלכה למעשה כדבריו שהרי דרשינן ולקחתם לכם לקיחה תמה [למעוטי אתרוג חסר ודרשינן נמי ולקחתם לקיחה תמה] לארבעת מינין שמעכבין זא"ז הלכך כי היכא דלקיחה תמה הפוסלת אתרוג חסר דוקא ביום טוב ראשון ה"נ לקיחה תמה המעכבת בד' מינין דוקא ביום ראשון וכן הלכה.

ראבי"ה ח"ב - הלכות לולב סימן תרצז

ושבו [מצאתי תשובה] שהשיב רבי יעקב מאורלייניש זצ"ל וזה לשונו כמה שנים קודם מעשה אמרתי דמי שאין לו אתרוג שיטול שאר מינים ויברך, [דארבעת] מינים לא מעכבין זה את זה אלא ביום טוב <ראשון>, מידי דהוה אאתרוג חסר, אם [יכול] לא מעכב. ורפיא בידי אם בשאר ימים [יכול] אחד להוציא את חבריו ולא יהא צריך לקיחה לכל אחד ואחד ולרבי יהודה אם צריך לאגוד. והא דאמרינן בהקומץ רבה לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו [אין] מעכבין לא ידעתי לפרש, שאין מעכבין לא הוי דומיא דמעכבין, דאין מעכבין הוא מאגד. ואין נראה לי מה שדומה לו אין לו אתרוג לאתרוג חסר, דארבעה מינים מיהו איתנהו:

בית יוסף אורח חיים סימן תרנא

יב (א)... ומצאתי בתשובת מהרי"ל (סי' קיב) דמי שאין לו אתרוג יטול שאר המינים ולא יברך אף על גב דאור זרוע (שם) מסיק דיברך דולקחתם דמיניה דרשינן לארבעה מינים שמעכבין זה את זה בראשון דוקא הוא משום דהרא"ש (סי' ג) סותר אותה סברא דאם כן האי דילפינן מלכם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד שמא נמי דוקא בראשון אלא מסיק הרא"ש (שם) דמילתא דתליא בעיקר המצוה כגון לכל אחד ואחד וכן דבעינן ארבעה מינים התקינו רבנן כולי יומי זכר למקדש הילכך הואיל ופולגתא דרבוותא אמינא מספיקא דאין לברך ואפילו ביום טוב שני אמינא ליטול השלשה מינים אף על גב דהרא"ש (שם) כתב כל דפסול ביום טוב ראשון פסול לדידן בשני ואם כן כיון דמעכב ביום טוב ראשון ניחוש ביום טוב שני לזילותא כמו בשמיני עצרת דלא שקילנא לולב משום זלזול אף על גב דספק שביעי הוא אפילו הכי אמינא ליטולו כמ"ש רבותינו בשאלו וחסר דכשר ביום טוב שני וזלזול לא שייך הכא דדוקא בשמיני עצרת דאם שמיני הוא הוי לולב מוקצה אבל ביום טוב שני אפילו אי הוי יום ראשון מכל מקום לאו מוקצה הוא דמצות היום בארבעה מינים ונהי דאין לו כולם מכל מקום חזו למי שיש לו אתרוג עד כאן:

ר"ן על הרי"ף מסכת סוכה דף יז עמוד א

ואף על גב דנטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי חובתיה. ר"ת ז"ל חולק ואומר דכיון דכולן מצוה אחת כל שנטלן בזה אחר זה לא יצא ידי חובתו והכא הכי קאמר' לא שנו דמעכבין משום לקיחה תמה אלא בשאין לו כלומר שאינו אוחזם כאחת בידו אבל כשכולם בידו אף על פי שלא אגדם אין מעכבין ואין זה במשמע ובשם הרמב"ן ז"ל מקילין עוד ואומרים אף על פי שלא היו ברשותו ביחד כל שנטלן כולם יצא וכי אמרי' דאין לו מעכבין היינו לומר שכל שלא נטל את כולן אפילו באחד מהן לא יצא אבל כל שבאו לידו אפילו בזה אחר זה יצא ואעפ"כ אין ראוי לברך על הלולב אא"כ הוא יודע בבירור שיבואו לידו כולן שאע"פ שאין מברכין אלא על הלולב אפילו הכי כיון דאמרינן שאם לא יבואו כולן לידו לא יצא שמא לא יבואו לידו והוי ליה ברכה לבטלה:

ארחת חיים הל' לולב סימן יט

...משיגביה ד' מינים אלו בין כאחד בין בזה אחר זה יצא וכתב הראב"ד ז"ל שאם נטלן א' א' שמברך על כל א' וא' לעצמו מאחר שאין אגודים ביחד שתהא ברכת הלולב פוטרן. ואם נטלן שניהם בידו אחת כתב הר' שלמה ז"ל דלא יצא כדאמרינן בגמ' דלא אגדינן האתרוג עמהן משום כפת ולא כתיב וכפות דמשמע הנך לחוד ואם נטל הלולב ובירך עליו ואח"כ הניחו ונטל האתרוג יצא דהא קיימא לן שאין מעכבין זה את זה כדאיתנהו גביה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרנא

סעיף יב

ד' מינים הללו (נ) מעכבין זה את זה שאם חסר לו אחד מהם לא יברך על השאר, * אבל <טו> נוטלן לזכר בעלמא, (כג בין ביום א' (נא) בין בשאר ימים) (הרא"ש ורבינו ירוחם נ"ח ח"ג מהרי"ק שורש מ"א); ואם היו ארבעתן מצויים אצלו (נב) [כ*] ונטלם אחד אחד, יצא. הגה: ובלבד שיהיו (נג) כד כולם לפניו (רמב"ם פ"ו). (נד) ויטול הלולב תחלה ויברך על הלולב (נה) ודעתו גם על האחרים (הרא"ש ור"ן תשובת הרשב"א סי' קנ"ו); * כה <טז> ואם סח ביניהם, צריך לברך (נו) על כל אחד בפני [כג] עצמו (הגהות מיימוני).

מגן אברהם סימן תרנא

כד כלם לפניו - כל' סמוכים לו שלא יצטרך להפסיק ביניהם:

כה ואם סח - ז"ל הג"מ וע"ז כ' רבי שמחה שאם שח בין מין למין חוזר ומברך עכ"ל מזה הלשון מוכח דר"ש לשיטתו אזיל שפסק ג"כ שופר שאם סח חוזר ומברך כמ"ש הג"מ שם בשמו אבל לדין קי"ל בסי' תקצ"ב דאינו מברך משום דחדא מצוה היא א"כ ה"נ אינו חוזר ומברך דהא חדא מצוה היא כדאיתא במנחות ואפשר כיון דהראב"ד ס"ל דאפי' לא סח מברך על כל אחד בפ"ע לכן פסק רמ"א לברך עכ"פ אם סח בנתיים: כתוב בא"ח מעשה בהר"מ שנטל לולב וברך ואח"כ ראה שלא היה בו ערב' וחזר ונטלו עם הערבה וברך על נטילת ערבה ושהחיינו משום ערבה נהי שא"צ ליטול אלא הערב' בלבד מ"מ מצוה מן המובחר ליטול הד' מינים בבת א' וכ"כ הראב"ד עכ"ל ב"י וצ"ע דבסי' תרע"ב כ' בשם א"ח אם לא הדליק בליל ד' אלא ג' נרות יחזור וידליק א' ולא יברך כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הנרות עשה עכ"ל וכ"מ סי' ר"ו ס"ה וקע"ז ס"ד דאע"פ שלא היה לפניו בשעת ברכ' כיון שדעתו עליו ועסי' ר"ט ס"ב בהג"ה ולכן נ"ל דהא"ח וראב"ד לשיטתם אזלי דס"ל דצריך לברך על כל א' בפ"ע אבל לדין א"צ לברך א"כ סח בנתיים ולכן השמיטו דין זה בש"ע וכ"כ הרד"א בשם הרמב"ם שאם בשעה שהדליק נר הראשון היה כוונתו להדליק אחרות א"צ לברך ואם בירך והדליק ואח"כ נדדמן לו נרות מברך בכל פעם:

ביאור הגר"א אורח חיים סימן תרנא

סעיף יב

ובלבד כו'. רא"ש וטור לפי' אבל יש לו ר"ל לפניו דלא כרמב"ם וש"ע:

משנה ברורה סימן תרנא

(נב) ונטלם אחד אחד יצא - דאגד שאנו עושין בלולב הוא רק למצוה בעלמא ולא לעיכובא וזה אשמועינן בס"א והכא אשמועינן יותר רבותא דאפילו אם הלקיחה לא היה בבת אחת רק בזה אחר זה [10] ג"כ יצא:
 (נג) כולם לפניו - כלומר [20] סמוכים לו דהלא מברך ברכה אחת לכולם כדלקמיה ולא יצטרך להפסיק ביניהם:
 (נד) ויטול הלולב תחלה ויברך וכו' - דכיון [סח] שמזכירין אותו בברכה צריך שיהא סמוך לברכה:
 (נה) ודעתו גם על האחרים - ובזה [סט] פוטר את כולן אף על פי שנטל כ"א לבד:
 (נו) על כל אחד בפ"ע - דהיינו על הדס על נטילת עץ עבות ועל ערבה על נטילת ערבה וכן על אתרוג [ע] ומ"מ טוב שאח"כ ג"כ יחזור [עא] ויקחם כולם ביחד. [עב] אם בירך על הלולב ואחר הברכה ראה שלא היה בו הדס או ערבה או שהיו פסולים [עג] או מהופכים אם היה לו ההדס או הערבה בביתו באופן שא"צ להפסיק בינתיים כדי ליקח אותם יקח ארבעתן ביחד [עד] ויברך על אותו מין שהיה נחסר דהיינו על ערבה יברך על נטילת ערבה על הדס על נטילת עץ עבות ואם היה זה ביום ראשון צריך לברך עוד פעם שני שהחיינו בשביל הנחסר אבל על הלולב יצא כיון שהיה אצלו בביתו ארבעתם [עה] אבל אם לא היה לו בביתו ערבה אחרת או הדס אחר בשעה שברך ואח"כ הביאו לו צריך לברך על ארבעתם יחד פעם שני על נטילת לולב כיון שלא היו מצויין אז אצלו בבית לא יצא גם על הלולב כמו שפסק המחבר וצריך לברך עליו פעם שניה ואם היה זה ביום א' צריך לברך גם שהחיינו פעם שנית:

שער הציון סימן תרנא

(10) לאפוקי מדעת רבנו תם דסובר דלא יצא בזה:

(20) מגן אברהם [וכפירוש הפרי מגדים]. ומדברי הגר"א משמע דהרמ"א שהעתיק דעת הרא"ש חולק על המחבר בעיקר הדין דלא יצא כל זמן שאינם לפניו, וטעם המגן אברהם, דאם כן היה לו לרמ"א לכתוב ויש אומרים, ומדכתב סתמא משמע דגם הרא"ש מודה בעיקר הדין להרמב"ם דמן התורה יצא:
 (עד) ארחות חיים בשם הר"מ. ואף דמגן אברהם הקשה על זה ומסיק שלא לברך, כבר תרצו כמה אחרונים קושיתו, עיין בלבוש ובאליה רבה ובגדי ישע [וטעמם בפשיטות, דכיון דבעת הברכה לא היה בדעתו כלל על הדס וערבה אחרת אם כן הוא עתה נטילה חדשה, ודמי לתורמוס שברך עליו ונפל מידו, אף שהיה לפניו תורמוס אחר ואוכל השניה מכל מקום צריך לברך על השניה כיון שמתחלה לא היה דעתו כלל עליו, והכי נמי דכוותיה, [וכמו שפסקנו לעיל בסימן ק"מ סעיף ג, ואף היש אומרים קמא דשם מודה בענייננו], וכן פסק במור וקציעה ובדרך החיים וחיי אדם ומחצית השקל (אכן בלא היה ערבה כלל, משמע ממחצית השקל דמסכים להמגן אברהם, ושאר אחרונים אין מחלקין בזה), ולכן אף דבפרי מגדים ושערי תשובה חוששין קצת מחמת קושית המגן אברהם לספק ברכה בזה, אנו לדינא סתמנו שיוכל לברך כי כן הוא דעת הלבוש והאליה רבה ובגדי ישע ומור וקציעה ודרך החיים וחיי אדם, וגם היד אהרן ישב קושיתו, ומסתברא כוותיהו:
 (עה) דרך החיים ואליה רבה, ונראה דאף המגן אברהם מודה באופן זה דלא יצא בפעם ראשון כיון שלא היו אז הארבע מינים לפניו, וכפסק המחבר:

ביאור הלכה סימן תרנא ד"ה * ואם שח

* ואם שח ביניהם צריך לברך וכו' - עיין במ"א שתמה דלפי מה דקי"ל בסימן תקצ"ב דאם שח בין התקיעות א"צ לחזור ולברך דכולה חדא מצוה היא א"כ ה"נ בעניינינו חדא מצוה היא כדאיתא במנחות ונדחק לישבו ע"ש ולענ"ד נראה בפשיטות דטעם הגה"מ דאף דאין אנו סוברין כשיטת ר"ת דבעינן שיקחם כולם ביודו בבת אחת דאל"ה לא מיקרי לקיחה תמה עכ"פ בעינן שיהיו בזה אחר זה בלא הפסק בינתיים דאל"ה ס"ל דזה בודאי לא מקרי לקיחה תמה [אלא הא קשיא לי דא"כ גם על הלולב לא יצא ויצטרך לחזור וליקחנו ג"כ ולברך על כולם על נטילת לולב ומלשון הרמ"א לא משמע הכי

ועיינתי בהגהת מיימוני על מה שכתב הרמב"ם שאם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא כתב הגה"מ וע"ז כתב רבינו שמחה שאם שח בין מין ומין חוזר ומברך עכ"ל אפשר נמי דכונתו שיחזור ויברך על כולם על נטילת לולב]. וכן משמע לענ"ד מלשון הרא"ש והטור ורי"ו שכתבו אפילו לא נטלן ביחד אלא בזה אחר זה משמע דבעינן עכ"פ שיהיה בזה אחר זה ולא שישח בדברים בטלים בינתיים. והנה ראיתי אח"כ בברכי יוסף שהשיב על דברי הגה"מ ממה שכתב בריטב"א בשם רבותיו היפך זה ולענ"ד משום זה אין לדחות דברי הגה"מ דידוע דרבותיו של הריטב"א הוא הרמב"ן ושיטה זו הובאה ג"כ בר"ן בשם הרמב"ן וידוע דדעת הרמב"ן נדחה לדינא מחמת דעת הרמב"ם והרא"ש דלא סברי הכי וכן סתם המחבר דלא כוותיה:

לולב צריך אגד

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לג עמוד א

ואיבעית אימא: אי סבירא לן לולב צריך אגד - דכולי עלמא ילפינן לולב מסוכה, והכא בלולב צריך אגד קא מיפלגי, ובפולוגתא דהני תנאי; דתניא: לולב, בין אגוד בין שאינו אגוד כשר, רבי יהודה אומר: אגוד כשר, שאינו אגוד - פסול. מאי טעמא דרבי יהודה? יליף לקיחה לקיחה מאגודת אזוב. כתיב הכא +ויקרא כג+ ולקחתם לכם ביום הראשון וכתוב התם +שמות יב+ ולקחתם אגדת אזוב, מה להלן אגודה - אף כאן אגודה. - ורבנן: לית להו לקיחה לקיחה. מאן תנא להא, דתנו רבנן: לולב מצוה לאוגדו, ואם לא אגדו - כשר. מני? אי רבי יהודה - כי לא אגדו אמאי כשר? אי רבנן - מאי מצוה קא עביד? - לעולם רבנן, ומצוה משום +שמות טו+ זה אלי ואנוהו.

רש"י מסכת סוכה דף לג עמוד א

ואנוהו - התנאה לפניו.

רש"י מסכת סוכה דף לג עמוד ב

ופליג עליה - בלולב, דאין צריך אגד, שמעינן מהכא דבעינן בלולב קשר גמור, שיקשור שני ראשי האגד, והאוגדן כאגודה של ירק - לאו אגד הוא, ואפילו רבנן דפליגי עליה דר' יהודה, ואמרי לולב שאינו אגוד כשר - מודו דמצוה לאוגדו, כדתניא לעיל משום זה אלי ואנוהו, ואוקימנא כרבנן.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לו עמוד ב

משנה. אין אוגדין את הלולב אלא במינו, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר: אפילו בחוט במשיחה. אמר רבי מאיר: מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב. - אמרו לו: במינו היו אוגדין אותו מלמטה. גמרא. אמר רבא: אפילו בסיב אפילו בעיקרא דדיקלא. ואמר רבא: מאי טעמא דרבי יהודה - קסבר: לולב צריך אגד, ואי מייתי מינא אחרינא הוה חמשה מיני.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לז עמוד א

רבי מאיר אומר אפילו במשיחה כו'. תניא, אמר רבי מאיר: מעשה ביקירי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב, אמרו לו: משם ראייה? במינו היו אוגדין אותו מלמטה. אמר להו רבה להנהו מגדלי הושענא דבי ריש גלותא. כי גדליתו הושענא דבי ריש גלותא - שירי ביה בית יד, כי היכי דלא תיהוי חציצה. רבא אמר: כל לנאותו אינו חוצץ.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פח עמוד ב

והאיכא לולב, דעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע! - בלולב מאי סבירא לן? אי סבירא לן דלולב אין צריך אגד - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ואי סבירא לן דצריך אגד - גרוע ועומד הוא

תוספות מסכת סוכה דף לא עמוד ב

הואיל ואמר ר' יהודה לולב צריך אגד אי מייתי מינא אחרינא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי - תימה כ"ש לרבנן דמשמע לעיל דלר' יהודה משום דצריך אגד אי אגיד ליה ממין אחר הוה ליה חמשת המינין אבל לרבנן דאין צריך אגד לא דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי והכי נמי אמרינן בהדיא בפ' אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פח:) גבי כל המוסיף גורע דאי סבירא לן לולב אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וי"ל דהכא מיירי בשנותן אותו חוץ לאגד לר' יהודה וא"ת א"כ לא יחשב תוספת האי מינא אחרינא דקמייתי כמו לרבנן דלעיל דאין צריך אגד וי"ל דלא דמי דכשיאגדו שלא במינו אין לו ליחשב כמוסיף משום דאין זה כדרך גדילתן ומינים שבלולב בעינן כעין גדילתן כדלקמן (דף מה:) אבל לרבי יהודה דבעי אגד יש לו ליחשב כמוסיף באגודתו דכל אגוד' שלא כדרך גדילתו והכא אפילו לרבי יהודה קאמר דמייתי מינא אחרינא ונקט ליה כדרך גדילתו דאפילו חוץ לאגד חשיב כמוסיף וכ"ש לרבנן והא דקאמר בסנהדרין (דף פח:) למ"ד אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי היינו לענין דאין זה כל המוסיף גורע דלעולם ידי מצוה יצא אלא דעובר על בל תוסיף והשתא ניחא דת"ק דר' יהודה דקתני ד' מינים שבלולב אין מוסיף עליהן ומסתמא היינו רבנן בר פלוגתייהו דלא בעו אגד ואפ"ה איכא בל תוסיף והיינו כגון דנקיט ליה דרך גדילתן.

רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ז

הלכה יא

עשה לאגודה זו גימון של כסף ושל זהב או שכרך עליה סדין ונטלה יצא, לקיחה על ידי דבר אחר שמה צ לקיחה, והוא שיהיה דרך כבוד ודרך הדור שכל שהוא לנאותו אינו חוצץ, אבל אם נתן את המינין האלו בעציץ או בקדרה ונטלה לא יצא ידי חובתו.

הלכה יב

אגד את הלולב עם ההדס והערבה והבדיל בין הלולב ובין ההדס במטלית וכיוצא בה הרי זה חוצץ, הבדיל ביניהן בעלי הדס אינו חוצץ, ק שמין במינו אינו חוצץ, ויש לו לאגוד את הלולב בחוט או במשיחה ובכל מין שירצה הואיל ואין אגידתו מעכבת.

טור אורח חיים הלכות לולב סימן תרנא

יעשה מהדס והערבה והלולב אגודה אחת אף על גב דקי"ל לולב א"צ אגד מצוה לאגדו משום נוי וכיון שאין חובה לאגדו אפילו אגדו במין אחר שפיר דמי ומשום חציצה נמי ליכא אף על גב שהקשר מפסיק בין ידו ללולב דכיון שהוא לנאותו אינו חוצץ וכן מין במינו אינו חוצץ הלכך אם נשרו מעלי הלולב או מעלי ההדס ונשאר בתוך האגודה בענין שמפסיק אין לחוש ורש"י פי' אף על גב דא"צ אגד מ"מ לכתחילה חובה לאגדו משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות

בית יוסף אורח חיים סימן תרנא

א (א)... ומ"ש רבינו ורש"י פירש אף על גב דלולב אין צריך אגד מכל מקום לכתחלה חובה לאגדו וכו'. שם בפרק לולב הגזול (לג:): אהא דתנו רבנן הותר אגדו ביום טוב אגדו כאגודה של ירק וכו' כתב רש"י (ד"ה ופליג עליה) שמעינן מהכא דבעינן בלולב קשר גמור שיקשור שני ראשי האגד והאגודין כאגודה של ירק לאו אגד הוא ואפילו רבנן דפליגי עליה דרבי יהודה ואמרי לולב שאינו אגוד כשר מודו דמצוה לאגדו כדתניא (שם). משום זה אלי ואנוהו (שמות טו ב) ואוקמינן כרבנן עד כאן ומכל מקום אין מכאן ראייה לומר דהוא סובר שחובה לאגדו דהא רש"י מצוה קאמר ולא חובה: יג - יד וקשה לי בלשון רבינו שכתב ולא יפחות מהן דהא כבר כתב שארבעה מינים אלו מעכבים זה את זה והא תו למה לי לכתוב ולא יפחות מהן וגם הברייתא לא אתא לאשמועינן דלא יפחות מהן דהא ממתניתין (מנחות כז). שמעינן לה אלא לאשמועינן דאין מוסיפין עליהן אתא והיינו דקתני כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן ולא קתני לא יפחות מהן ולא יוסיף עליהן ולכן נראה לי דלשון רבינו בזה אינו מדוקדק: ומ"ש דכשמוסיף מין אחר אם יאחזנו בידו עמהם [שלא] לשם מצות לולב אינו עובר עליו קשה דהא אסיקנא בסוף פרק ראווה בית דין (ר"ה כח:): דלעבור בזמנו לא בעי כוונה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות לולב סימן תרנא

סעיף א

מצות ד' מינים (א) שיטול (ב) כל אחד לולב אחד (ג) וב' ערבות (ד) וג' הדסים (ה) ובמקום הדחק דליכא הדס כשר, (ו) סגי ליה א בחד [א] דלא קטום (ב"י סי' תרמ"ו בשם א"ח); (ז) ומצוה לאגדם (ח) בקשר גמור, דהיינו ב' קשרים זה על זה, משום נוי; ויכול לאגדם (ט) במין אחר, ואם נשרו מהעלין בתוך האגודה בענין שמפסיק, אין לחוש (דמין במינו אינו חוצץ; אבל שלא במינו, חוצץ; על כן יזהר ליקח (י) החוט שרגיל להיות ב סביב [ב] ההדס) (מהרי"ל);

סעיף יד

(נח) <ז> לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים, * כז משום בל תוסיף (דברים ד, ב).

ט"ז אורח חיים סימן תרנא

(יז) לא יוסיף כו'. - בטור כתוב לא יפחות מהן ולא יוסיף כתב ב"י אינו מדוקדק לשון רבינו ל"ל לכתוב לא יפחות דהא כבר כתב ד' מינים מעכבין זא"ז בשלמא בגמרא אמר כשם שאין פוחתין כך אין מוסיפין וקמ"ל רבותא לענין אין מוסיפין אפי' בלא אגד אבל אין פוחתין ליכא רבותא ונ"ל דקמ"ל רבותא דמיירי אפי' כבר נטל כל הד' מינים ויצא בהן בשעת נטילה אלא שאח"כ ביום משום חבוב מצוה רוצה לתפוס הלולב בידו כדאית' לקמן סי' תרנ"ב שיש חבוב מצוה בזה עז"ק שלא יקח ג' מינים לחוד לשם מצוה דעובר על לא תגרעו ובגמ' הוצרך לרבותא אחרת ולא אמר רבותא שזכרנו דאמר שם כשם שאין פוחתין כך אין מוסיפין משמע דיש בהוספה רבותא אחריתא ממה שיש בפחת כ"ז נ"ל נכון מאד:

מגן אברהם סימן תרנא

כז משום בל תוסיף - בטור כתוב דוקא אם נטלו לשם מצוה והקשה הרב"י דהא איתא בר"ה דף כ"ח דלעבור בזמנו לא בעי כונה עכ"ל ולכן סתם פה בש"ע לומר דאפי' לא נטלו לשם מצוה עובר ולא ראה מ"ש ר"י נ"ג ח"ג דהנ"מ אליבא דמ"ד מצות א"צ כוונ' אבל לדידן דצריכים כוונה כמ"ש סי' ס' סעיף ד' אינו עובר עד שיכוין וכו"ה ר"פ י' דערובין בגמ' ודעת המ"מ והר"ן דאין עובר משום בל תוסיף דהאי לחודיא קאי והאי לחודיא קאי אלא דלכתחלה לא יעשה כן דנראה כמוסיף ואפשר שזהו דעת הטור והב"י ומ"ש הטור אם נטלו לשם מצות לולב כוונתו לתרץ מ"ש מאגד דשרי שלא במינו וע"ז כתב דהתם אינו עושה למצוה אלא לנוי בעלמא והתו' כתבו דשאני אגד דאינו נוטלו דרך גדילתו:

ביאור הלכה סימן תרנא ד"ה * משום בל

* משום בל תוסיף - הנה יש דיעות בין הראשונים אית דאמרי דאע"ג דאמרינן בגמרא (סנהדרין דף פ"ח ע"א) דלפי מה דקיי"ל לולב א"צ אגד אפילו אם אגדו למין החמישי ביחד עם הארבעה מינים כמאן דלא אגדו דמי וכל אחד לחודיה קאי היינו רק לענין שאין מגרע בזה את הארבעה מינין ויוצא בהן אבל עכ"פ עובר בזה על הלאו דבל תוסיף (עיי' בתוס' סוכה ל"א ע"ב ד"ה הואיל) אכן בזה ג"כ יש דיעות דמטור משמע דאינו עובר עד שיכוין לשם מצות לולב ובא"ר מוכיח מהרא"ש דס"ל כהב"י (ודלא כרי"ו) דכיון שהוא בזמנו אפילו בסתמא ג"כ עובר אם לא דהוא מתכוין לשם נוי בעלמא ואית דאמרי דכיון דכל אחד לחודיה קאי ממילא אינו עובר ג"כ על בל תוסיף אבל מ"מ לכתחלה אסור מדרבנן לכו"ע דנראה כמוסיף (שם) בסנהדרין בתוספות והרה"מ (והר"ן) ושיטה זו הזכיר הגר"א בביאורו ואף דלענין אגד מקילינן לעיל בס"א לאוגדו במין אחר אף לכתחלה ולא חיישינן להוספה שאני אגד דאינו נוטלו דרך גדילתו א"נ התם מוכח דאינו עושה למצוה אלא לנוי בעלמא משא"כ בענינינו. הצובע את הלולב בצבע ירוק כדי שיהיה נראה לח אין בו משום בל תוסיף [שבות יעקב ח"ב סימן ק"ח] ובספר א"ר מפקפק בזה ע"ש:

הידור מצוה**תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלג עמוד ב**

תניא: זה אלי, ואנוהו - התנאה לפניו במצות; עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נא עמוד א

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, ראשונים שאלו: שמאל מהו שתסייע לימין? אמר רב אשי: הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו, אגן נעבד לחומרא

חידושי אנשי שם מסכת ברכות לח. בדפי הרי"ף

(ב) אע"פ דהני ספקי דרבנן מיהו להידור מצוה קאמר דעביד לחומרא אי נמי משום דעיקר הידור מצוה דאורייתא היא דכתיב זה קלי ואנוהו ודרשינן התנאה לפניו במצות. ממ"ר אב"ד ז"ל.

תוספות מסכת מנחות דף לב עמוד ב

הא מורידין עושין והא בעיא שרטוט - ... ואמר רבינו תם דס"ת בעי שרטוט משום (שמות טו) זה אלי ואנוהו אבל תפילין דמכוסין בעור לא בעו שרטוט דלא שייך בהו נוי...

תוספות מסכת מנחות דף מא עמוד ב

אין פוטר בה אלא מינה - פי' בקונט' אם אדומה היא יטיל בה שני חוטים אדומים ותימה מידי ציבעא קגרים ושמה מדרבנן משום זה אלי ואנוהו (סוכה דף יא:) הוי [ועוד נראה דאיירי בשאר מינים כגון שיראין וכלך וסיריקין דאין פוטר אלא במינם מדאורייתא] ומה דפי' בשיראיים לאו דוקא דהא אמרי' דצמר ופשתים פוטרין בהם.

חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף יא עמוד ב

ואי רבנן מאי מצוה. פי' דליכא למימר דמצוה לאוגדו לכתחילה מן התורה אלא דיעבד אם לא אגדו כשר, דהא כל בדאורייתא לא שאני לה בין לכתחילה בין בדיעבד. ופרקינן דהיינו מצוה מדרבנן משום שנאמר זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות.

רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן ז

...ועד שליש מלגיו כיון דלא איפשיטא הבעיא...

בית יוסף אורח חיים סימן תרנו

...ובמאי דאיבעיא לן שליש מלגיו או מלבר כתב הרא"ש (שם) דכיון דלא איפשיטא נקטינן דשליש מלגיו קאמר ונראה שהטעם משום דספיקא דרבנן היא ולקולא:

ספר הלכות גדולות סימן טו - הלכות לולב

והיכא דאפיק ליה לולב או לאתרוג מיפך ונקיט ליה, מי נפיק ידי חובתיה או לא, מי אמרינן לקיחה אמר רחמנא והאי נמי לקיחה היא, או דילמא כיון דכתיב (שמות טו, ב) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, לאו דרך נוי הוא ולא נפיק... [פסק] שמעין מהני שמועתא דהיכא דאפיק ליה ללולב או לאתרוג מיפך לא נפיק ידי חובתיה... וכן הלכה

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כט עמוד ב

/משנה/. לולב הגזול והיבש - פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת - פסול. נקטם ראשו, נפרצו עליו - פסול. נפרדו עליו - כשר, רבי יהודה אומר: יאגדנו מלמעלה. ציני הר הברזל כשירות. לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו - כשר.

רש"י מסכת סוכה דף כט עמוד ב
 יבש - דבעין מצוה מהודרת, דכתיב (שמות טו) ואנוהו.

תוספות מסכת סוכה דף כט עמוד ב

לולב יבש פסול - ומפרש בגמרא משום דאיתקש לולב לאתרוג דכתיב ביה הדר ולא כמו שפירש הקונטרס משום דכתיב (שמות טו) זה אלי ואנוהו דאין ואנוהו אלא לכתחלה ולא מיפסל בהכי כדמוכח פ"ק (לעיל דף יא:) דאמרי רבנן לולב מצוה לאוגדו משום שנא' זה אלי ואנוהו לא אגדו כשר...

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קלג עמוד ב

דתנו רבנן: המל, כל זמן שהוא עוסק במילה - חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה. פירש, על ציצין המעכבין את המילה - חוזר, על ציצין שאין מעכבין את המילה - אינו חוזר. מאן תנא פירש אינו חוזר? - אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא. דתניא: ארבעה עשר שחל להיות בשבת - מפשיט (אדם) + מסורת הש"ס: [את] + הפסח עד החזה, דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. וחכמים אומרים: מפשיטין את כולו. ממאי? עד כאן לא קאמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה התם - משום דלא בעינן + שמות טו + זה אלי ואנוהו, אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו - הכי נמי, דתניא: זה אלי, ואנוהו - התנאה לפניו במצות...

רמב"ם הלכות מילה פרק ב

הלכה ד

המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על הציצין שמעכבין בין על ציצין שאין מעכבין, פירש על ציצין המעכבין חוזר, על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר, מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל.

הלכה ו

עושין כל צרכי מילה בשבת, מלין ופורעין ומוצצין וחוזר על ציצין המעכבין אע"פ שפירש, ועל ציצין שאין מעכבין כל זמן שלא פירש, ונותן עליה אספלנית, אבל מכשירי מילה אין דוחין את השבת...

שו"ת שאגת אריה (ישנות) סימן ב

שאלה תינוק שנימול ואחר שנימול וסילק המל את ידו ממנו רואה שנשתיירו בו ציצין שאין מעכבין את המילה אם צריך לחזור עליהן או לא:

תשובה הא מחלוקת בין הפוסקים הטי"ד סי' רס"ד כתב המל כ"ז שמתעסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על שאין מעכבין פירש ממנה אינו חוזר אלא על המעכבין וא"צ לחזור על שאין מעכבין פי' מיירי בשב' אז חוזר על המעכבין אבל אינו חוזר על שאין מעכבין אבל בחול חוזר על הכל בין מעכבין בין שאין מעכבין ע"כ. הרי שכל דבחול צריך לחזור אפי' על שאין מעכבין מ"מ לשונו מגומגם קצת שכ' גבי שבת דא"צ לחזור על שאין מעכבין והל"ל שאין רשאי לחזור על שאין מעכבין דהא איסורא נמי איכא. והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות מילה המל כ"ז שעוסק במילה חוזר בין על ציצין שמעכבין בין על שאין מעכבין פי' על ציצין המעכבין חוזר על שאין מעכבין אינו חוזר ואח"כ כתב עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין וחוזר על ציצין המעכבין אף על פי שפי' ועל ציצין שאין מעכבין כ"ז שלא פי' ע"כ. ומשמע דבבא דרישא בחול מיירי וקמ"ל דאפי' בחול א"צ לחזור על שאין מעכבין לאחר שפי' ודלא כדעת הטור ובסיפא קמ"ל בשבת דעד שלא פי' רשאי לחזור אפי' על שאין מעכבין אבל לא לאחר שפי' ועל המעכבין חייב לחזור אפי' לאחר שפי' וכ"פ הב"י דעת הרמב"ם אף על פי שבכ"מ פי' עוד דהכל לענין שבת מיירי ולעיל דהוי עסיק בדין ציצין קתני לה והכא דעסיק בדין שבת קתני לה מ"מ כתב דהראשון נרא' עיקר ודבר ברור הוא דפי' השני אין לו שחר שיכפיל הרמב"ם דין א' ב"פ הרי דס"ל דאפי' בחול א"צ לחזור על ציצין שאין מעכבין את המילה לאחר שפי'. אבל ק"ל לדעת הרמב"ם דהא תניא בפר"א דמילה (ד' קלג) המל כ"ז שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על שאין מעכבין פי' על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאין המעכבין אינו חוזר ואמר מאן תנא פי' אינו חוזר אר"י ר"י הוא דתניא י"ד שח"ל בשבת מפשיט את הפסח עד החזה דברי ר"י בנו של ר"י ב"ב וחכ"א מפשיטין את כולו ודחי ממאי ע"כ לא קאמר ר"י התם משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו ה"נ דתנן זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סיכה נאה כו' הרי דמשום זה אלי ואנוהו דדרשינן התנאה לפניו במצות צריך לחתוך את הציצין לאחר שפירש אף על פי שאין מעכבין וע"כ הא דתנן פי' על שאין מעכבין אינו חוזר היינו בשבת דוקא דכיון שאין מעכבין וכבר פי' אף על גב דאית בהו מצוה משום זה אלי ואנוהו לא מחללין עלייהו שבת אלא על המעכבין בלבד אבל בחול וודאי חוזר עליהן אף על פי שאין מעכבין משום התנאה לפניו במצות דדריש לה תנא מזה אלי ואנוהו ואף על גב דאבא שאול דריש לה התם ואנוהו הוי דומה לו מה הוא רחום וחונן אף אתה הוי רחום וחונן מ"מ אפי' את"ל דאבא שאול פליג אחכמים הא קיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד אבא שאול ע"כ ל"פ אחכמים ומודה דואנוהו להתנאה במצות אתי אלא שמוסיף עוד למידרש דלהוי דומה לו נמי אתי דאס"ד אבא שאול ל"ל הא דרשא דהתנאה לפניו במצות א"כ מאי פריך ע"כ לא אמר ר"י התם כו' אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו מאי קושיא דילמא אבא שאול הוא דל"ל האי דרשא דהתנאה לפניו במצות אלא ע"כ כ"ע דרשי ליה הכי להתנאה לפניו במצות הילכך בחול חוזר עליהן בע"כ אפי' לאחר שפי'. ונ"ל כיון שהרמב"ם בחול נמי מחלק בין פי' ללא פי' דבפי' אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין ש"מ דס"ל ז"ל דלא שייך התנאה לפניו גבי מילה אלא בעוד שלא פי' ולא סילק ידיו ממנו אבל לאחר שפי' וסילק ידיו ממנו אין כאן משום התנאה לפניו במצות שיתחייב לחזור ולהתחיל מחדש דכיון דפי' אתחלתא מילתא אחריתא היא והואיל וליכא עיכוב מצוה בדבר בדיעבד א"צ לחזור ולהתחיל מחדש משום זה אלי

ואנוהו וסברא זו מוכרחת לדעת הרמב"ם מדמחלק בחול בין פי' ללא פי' ש"מ דס"ל דבפי' לא שייך ה"ט להתנאה לפניו במצות דהא בחול ליכא טעמא אחרינא לחלק ביניהו אלא מש"ה וכיון דהכי הוא אתי שפיר ול"ק מידי שהרי הגמ' מסיק התם אהא דבעי מאן תנא פי' אינו חוזר אמרי נהרדעי רבנן דפליגי אדר"י הוא דתנן ד' כהנים נכנסין ב' בידם ב' סדרים כו' אלו מושכין ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שנא' לפני ה' תמיד ר' יוסי אומר אפי' אלו היו נוטלין ואלו היו מניחין אף זה היה תמיד ופירש"י ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא אתחלתא אחריתא ונמצא שמתעבב שלחן בלא לחם וגבי פי' נמי כי הדר אתי אתחלתא אחריתא היא ולר"י דאמר כי שקלי והדר מתחלא נמי תמיד הוא דחדא מילתא היא ה"נ פי' חוזר אף על פי שאין מעכבין דכוליה גמר מילתא היא ע"כ. ואיכא למידק דאע"ג דמוקי כרבנן דפליגי עליה דר"י וס"ל דכל כה"ג לא מיקרי תמיד ואתחלתא אחריתא היא אכתי איכא לדחויי כדדחינן דע"כ ל"ק רבנן אלא גבי לחם הפנים דל"ש התם ה"ט להתנאה לפניו במצות אבל גבי מילה דאיכ' משום התנאה לפניו במצוה ה"נ דאפי' פי' חוזר וכדדחי מה"ט להא דר"י ובע"כ צ"ל דבשלמא עד השתא דאכתי לא אסיק אדעתיה דבפי' הוה ליה אתחלתא אחריתא מן התורה אלא ס"ד דמן התורה פי' כלא פי' דמי וכולה חדא מילתא היא והא דאינו מפשיט את הפסח אלא עד החזה לר"י וטעמא משום דפי' הוא אינו אלא מדרבנן ולחומרא דבפי' שויה רבנן כאתחלתא אחריתא א"כ דחי שפיר דדילמא גבי מילה דבעינן זה אלי ואנוהו ל"ג להקל שלא לחזור על ציצין שאין מעכבין בפי' כיון דמן התורה פי' כלא פי' דמי ואכתי איכא משום זה אלי ואנוהו אבל למאי דמסיק דלרבנן דפליגי עליה דר"י בפי' ה"ל אתחלתא מן התורה מדפליגי ר"י ואמר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה היה תמיד מכלל דלרבנן אין זה תמיד מן התורה ואתחלתא אחריתא היא תו ליכא בפי' משום זה אלי ואנוהו דכיון דכבר גמר לכל מצותו והא התחלה אחרת היא אין כאן משום התנאה לפב"מ מעתה אחר שנגמר כל מצותו ופי' הימנה ואינו רשאי לחזור מעתה על שאין מעכבין וש"מ מהא דבפי' אינו חוזר אפי' בחול דכיון דחשיב ליה להתחלה אחרת אין כאן מעתה משום זה אלי ואנוהו דאס"ד דבחול צריך לחזור עליהם דאכתי יש בהן משום זה אלי ואנוהו דלענין התנאה לפניו במצות ל"ש לומר ה"ט דאתחלתא אחריתא היא דמ"מ איכא משום התנאה לפניו והא דפי' אינו חוזר בשבת דוקא דכיון דמן התורה אתחלתא אחריתא היא א"א לחלל עליהן את השבת כיון דאין מעכבין את המילה. הא לאו מלתא היא דאי אכתי אף על פי שפי' איכא משום התנאה לפניו במצות אף על גב דאין מעכבין את המילה רשאי וחייב לחזור עליהן כיון דעדיין איכא הידור מצוה וכמו שמילה עצמה דוחה את השבת ה"נ משום הידור מצוותא רשאי לדחות את השבת דהכי אמרינן בפ' ר"י (דף סד) א"ר היו לפניו ב' חטאות א' שמינה וא' כחושה שחט שמינה ואח"כ כחושה חייב כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחילה ושחוט וה"נ אי בפי' לרבנן מ"מ איכא משום התנאה לפניו אף על גב דאין מעכבין מותר לחזור ולחלל עליו את השבת משום הידור מצוה כמו שמחללין את השבת לשחוט שמינה אחר ששחט כבר כחושה ומשום הידור מצוה דשמינה אלא ע"כ הא בהא תליא דכיון דפי' אתחלתא אחריתא היא לרבנן ה"נ ליכא משום התנאה לפניו כיון דכבר נגמר כל מצותו וא"כ אפי' בחול א"צ לחזור לאחר שפי'. ואף על גב דאמרינן התם בפר"י איתמר שחט ב' חטאות של ציבור וא"צ אלא אחד א"ר ואיתימא ר"א חייב על השני כו' ואפי' נמצאת הראשונה כחושה אלמא משום הידור מצוה לא ניתן לחלל עליו את השבת הא פריך התם דרבה אדרבה ומשני סמי כחושה מקמייתא ואף על גב דמשני עוד שינוי איבעית אימא ההיא ר"א אמרה מ"מ נקטינן כשינוי קמא דל"פ וכו' דהפוסקים בכ"מ דלמעוטי במחלוקת עדיף ועוד הא דא"ל רבינא לר"א התם נמצאת הראשונה כחושה בב"מ מהו אד"ר אזלא וכו' הרמב"ם בפ"ב מה' שגגות. וענ"ל דה"ט של הרמב"ם משום דפסק כר"י דכל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ולידידיה הא דאיצטרך רחמנ' למישרי מילה בשבת אף על גב דמקלקל הוא משום דר"א דאמר מה לי מתקן גברא מה לי מתקן מילה וכמש"ל סי' נ"ב. והשתא אס"ד דאפי' לאחר שפי' מן המילה אפי"ה איכא מצוה משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות וראוי לחזור אפי' ע"צ שאינן מעכבין את המילה וכיון דאין מעכבין מעתה אין כאן משום מתקן מילה לחייב עליהן מה"ט דהא אין כאן משום תיקוני גברא וה"ל מקלקל בחבורה דפטור ואמאי אין חוזר עליהן ליתי מצות מילה של ציצין שאין מעכבין דרבנן אפי' את"ל דהתנאה לפניו במצות אינו אלא מדרבנן ולידחי מקלקל בחבלה דאין בה איסור אלא מדרבנן וכמו שמצות מילה דאורייתא בציצין המעכבין דוחה תיקוני גברא דחבלה דאורייתא ה"נ אי בציצין שאין מעכבין אף על פי שפי' אכתי רמי מצות מילה מדרבנן לחזור עליהם ליתי ולידחי איסור מקלקל בחובל דרבנן דהא בדאורייתא בציצין המעכבין אף על פי שפי' חוזר ולא ניחא ליה להרמב"ם לאוקמי לסתמא דבריית' זו וכל שקלא וטריא דאמוראי דלא כהילכת' דאתי' כר"ש לדעתו ז"ל דפוסק כר"י הילכך מפרש לה דהא דהתנאה לפניו במצות אינו שייך לומר גבי מילה בציצין שאין מעכבין אלא כ"ז שלא פי' אבל לא לאחר שפירש ואפי' בחול א"צ לחזור עליהם ואפי' מדרבנן לפיכך בשבת אין רשאי לחזור עליהם לאחר שפי' משום איסור שבות דמקלקל בחבלה דאסורה מדרבנן ואפי' מצוה של דבריהן אין כאן שתדחה השבות מפניה הרי נתבאר דדברי הרמב"ם נכונים בטעמן שאין צריך לחזור ע"צ שאין מעכבין את המילה לאחר שפי' ואפי' בחול ויפה עשה הב"י בש"ע שהשמיט לדעת הטור אף על פי שרמ"א מביאו שם ובפרט שהוא מילתא דרבנן הילכך נ"ל בתינוק חלוש קצת אף על פי שאין בו משום סכנת נפשות אלא חשש חולי בעלמא ראוי לסמוך ע"ז שלא לחזור על ציצין שאין מעכבין את המילה אפי' בחול לאחר שפירש:

משנת יעבץ או"ח הלכות לולב סי' סז

(ג) והנה יש להסתפק בעיקר דין הידור מצוה שלמדים מדכתיב ואנוהו, אם הידור מצוה הוא חלק מגוף המצוה, היינו שהידור במצות לולב שצריך לאוגדו, הרי זה מעצם מצות לולב, שאם לא אגדו לא קיים מצות לולב כהלכתו, אלא שזה רק דין לכתחילה ולא לעיכובא. או שהידור מצוה שלמדים מקרא ואנוהו היא מצוה בפני עצמה, אבל אין זה חלק מגוף המצוה, וא"כ נמצא כשיצא מצות לולב כשלא אגדו, אע"פ שלא קיים הידור מצוה מקרא ואנוהו, מ"מ מצות לולב קיים כהלכתו... אמנם נראה דהא דהידור מצוה היא חלק מגוף המצוה, היינו הידור מצוה שהוא במעשה וקיום המצוה, כגון במילה שחוזר משום הידור מצוה אף על ציצין שאין מעכבין את המילה, שהרי זה כמשלים וגומר את מצות המילה, באופן זה ההידור הוא חלק מגוף המצוה של המילה, ודוחה שבת כמילה עצמה, אבל היכא שההידור הוא לא במעשה וקיום

המצוה, אלא רק בדבר שנעשה בו המצוה, כגון סוכה נאה, ושופר נאה, באופן זה אין ההידור חלק מגוף המצוה, שהרי בשופר המצוה לשמוע קול שופר, ולא עצם השופר... וא"כ אין ההידור חלק מגוף המצוה, אלא ההידור היא מצוה בפני עצמה, שיש להדר הדבר שנעשה בו המצוה...

שדי חמד ח"ג מערכת הלמ"ד כלל כט

וּכְתָב עוֹד בַּגְּנִזֵי חַיִּים דְּלַפְנֵימֵי מְשׁוֹרֵת הַדִּין הוּא כְּמוֹ הַדּוֹר מְצוּה עַד שְׁלִישׁ וְצִיִּן לַעֲיִין לְזֶה בְּשִׁטָּה מְקוּבָצֵת לְבַבָּא קָמָא ד' קָט"ו ע"א וּבַבָּא מְצִיעָא ד' כ"ד וְכִנְסַת יַחְזַקָּאל א"ח ס"ז ז':

שו"ת מהר"ם מינץ סימן קיג

רְאוּבֵן קָנָה אֶתְרוּג גָּדוֹל וַיִּפֹּ' לְהִידוֹר מְצוּה בְּדַמִּי יִקְרִי', וּבֵא שִׁמְעוֹן וּמֵאבְדָּה אוֹ פְסֻלָּה אוֹ לִקְחָהּ, שְׁחִיב לְשִׁלֵּם לוֹ וּלְקָנֹת לוֹ אֶתְרוּג אַחֲרָת. וְרֵאוּבֵן טוֹעֵן חִיב אֶתְהָ לְקָנֹת לִי אֶתְרוּג כְּמוֹ הָרֵאוּשׁוֹן, כִּי הִידוֹר מְצוּה בְּעֵינָן. וְשִׁמְעוֹן טוֹעֵן אֶתְהָ לְךָ אֶתְרוּג קָטָן שֶׁאֵתְהָ יוֹצֵא בּוֹ י"ח, אִינִי מְחֻיֵּב לְקָנֹת לְךָ הִידוֹר.

נ"ל דהדין עם שמעון, דאיתא בפ' מרובה, בעי רבא, האומר הרי עלי עולה והפרי' שור ובא אחר וגבבו, מהו, מי מצי מיפטר נפשיה בכבש לרבנן, או בעולת עוף לרבי אליעזר כו', או דילמא אמר ליה אנא מצוה מן המובחר בעינן. והדר פשט גב פוטר עצמו בכבש לרבנן כו', אף ע"ג דהפריש שור שדמיו יקרים משום הידור מצוה, מ"מ פוטר נפשיה בכבש. ה"נ אף על גב דקנה אתרוג יפה משום הידור, מ"מ פוטר נפשיה באתרוג קטן שיוצא בו ידי חובתו. אך מ"מ מה שאתרוג הגדול שוה בדמים למכור אחר החג טפי מן הקטן יותר דמים דעודפים חייב לשלם, דהא השבה בעי לשלם לו הממון שהזיק. מ"ת א"כ הכא אמאי יוצא בכבש אף על גב דעולה כולה כליל, תיפוק ליה דעור העולה שוה טפי מעור של כבש. וליכא לתרוצי ולומר דעור לא הוי של בעלים רק של כהנים, דמ"מ קשה מי לא מיירי הבעיה נמי היכא דהנודר הוי כהן דאז העור שלו, אלא י"ל דהת' נמי לא מיירי לענין היזק ממונא, דזה פשיטא דהשבה בעי לענין ממון. אך הבעיה הוי לענין הידור אם צריך ליתן לו שור, אכן אם הנודר ישראל לית ביה משום היזק ממון. מ"ת דהתם נמי איכא היזק ממון, דמצי ישראל ליתן העולה לאיזה משמר שירצה, והוא רוצה לעכב תשלום הנדר עד שבא למשמר קרובים שלו. וכן יש לישראל רשות להמתין כרצונו, דאפי' יולדת דחייבת קרבן אחר המלאת ואינה יוצא מידי טומאה עד שתביא קרבנה, מ"מ יכולה להמתין כדפרש"י בפ"ב דנידה גבי ובא הכהן וגו', לידע אימתי יהא זמן הבאה קרבנה אם יארע במשמרתו אם לאו, ולא נהירא לי דהא בשביל עור העולה אחת לכל משמרת לא מעייל האי כהן נפשיה בהכי, ועוד שהרי היא יכולה לאחר קרבנה כל זמן שתרצה עכ"ל. ומעתה תרצה לומר דזה מקרי היזק לגבי ישראל הנודר, ז"א, דקיימא לן טובת הנאה אינו ממון. אבל הכ' גבי אתרוג איכא הפסד ממון גמור, פשי' דחייב לשלם לו, ותו לא מידי. י"ר מלפני אדון כל, שנקי' מצות בהידו', בציבור בקהל רב בעשיה ושמיע' ודיבור. משה טרוד משה לוי מינץ.

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרעא

סעיף ז

...הגה: ונוהגין (מו) להדליק בבהכ"נ בין מנחה למעריב; * ויש נוהגין להדליק בערב שבת (מז) י [יב] קודם מנחה (כל בו ואבודרהם); (מח) ואם רוצים למהר להתפלל לאחר שבירך הש"צ והדליק אחד מהן, (מט) יא יוכל [יג] השמש להדליק הנשארים, והש"צ יתפלל (מהרי"ל).

משנה ברורה סימן תרעא

(מט) יוכל השמש וכו' - דהברכה חל על האחד שהדליק דהיא העיקר והשאר אינן אלא הידור מצוה בעלמא וה"ה בביתו כשמזדמן לו איזה דבר נחוץ לאחר שהדליק אחד מהן יוכל אחר להשלים בשבילו את שארי הנרות:

מגן אברהם אורח חיים סימן תרעב ס"ק ג

ג כזה השיעור - ואף עכשיו צריך ליתן בה כשיעור הזה ודלא כיש מקילין בזה [ד"מ רש"ל בתשוב'] אבל אין מצוה בנרות ארוכות דהא לאחר שדלקו כשיעור הזה מותר להשתמש בהן ואין שייך הידור מצוה אלא בשעת מצוה ואין ראייה מנרות חנוכה של ב"ה דהתם איכא מצוה להדליק נרות בכל יום כנ"ל עכ"ל ד"מ ונ"ל דודאי בנר של שמן אין הידור מצו' בין רב למעט אבל בנרות שעוה כשהם ארוכי הם נאים יותר כמו בנרות י"ה ולולב ואתרוג וכיוצא בו וכמדומה לי שכ"כ בכל בו:

שולחן ערוך אורח חיים סימן תרעה

סעיף ג

* (ט) ד [ג] אשה מדלקת נר חנוכה, (י) שאף היא חייבת בה; אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה (יא) כלום, (יב) ואע"פ שהניחה גדול; (יג) ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך, מותר. הגה: * (יד) ולדין דכל אחד מבני הבית מדליק בפ"ע, קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ג"כ.

משנה ברורה סימן תרעה

(יד) ולדין וכו' - ר"ל דאף אם נימא להלכה דלא כה"א הנ"ל ואינו יכול להוציא אחרים בהדלקתו מ"מ הוא בעצמו כיון שהגיע לחינוך צריך להדליק ועיין בבה"ל ונ"ל דלקטן א"צ להחמיר כולי האי ודי שידליק בכל לילה רק נר אחד לכו"ע...

ביאור הלכה סימן תרעה ד"ה * ולדין דכל

* ולדין דכל אחד וכו' - עין במ"ב ועין לקמן בסימן תרע"ז במ"א סק"ח דהביא מש"ג דס"ל דאפילו לדין שמדליקין נר לכא"א קטנים פטורין [דנהי דמחוייב לחנכו היינו בדבר שיש בו חיוב על הגדול מצד הדין אבל בזה דגם בגדול ליכא כ"א משום הידור מצוה אינו מחוייב לחנך בו הקטן] ואח"כ מצאתי במאירי שגם הוא כתב כן וז"ל המהדרין במצות נר לכל אחד ואחד לפי מנין בני ביתו הגדולים עכ"ל . . .

שו"ת הלכות קטנות חלק א סימן ג

שאלת עוד אם הדליק נר ראשון ולא ברך אם יש לו לברך על השאר ואם כבתה הראשונה מהו. +/מהמפתחות/ עי' פח"י אות נ' דף פ"ח ע"א. + תשובה אפשר שכל זמן שעוסק בהידור מצוה יש לו לברך.

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה תניינא סימן יג

ע"ד שאלתו במי שהדליק נר חנוכה בליל ח' ושכח לברך על הדלקתה ורק קודם שהדליק כולן, נזכר דעדיין לא בירך אם יש לו לברך או לא:

...אך לענין ברכת להדליק, לכאורה כבר גמר מצותה מיד כשהדליק נר אחד, דמה שמוסיף הנרות רק מחמת הידור מצוה דלא שייך לברך עליו, ואין להביא ראיה דשייך לברך על ההידור דאנן מברכין כל ב"ב, אף דמדינא נר איש וביתו ואינך בכלל המהדרים, זה אינו, דשאני התם כיון דרצונו להיות מהמהדרים כוונתו שלא לצאת בשל זה המדליק, וממילא מחוייב מדינא. וכמ"ש המג"א (סי' תרע"ז סק"ט) ומה"ט קשה לי במ"ש הרמ"א (סי' תרע"ד) ונהגו בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר, ובמג"א שם דבנר א' סגי לכל בני בית, והא מ"מ כיון דאין רצונו לצאת בהדלקתו של זה המה מחוייבים מדינא בהדלקה והוי נר חנוכה ממש וצע"ג. אבל לענין מספר הנרות, מיד שהדליק נר אחד יצא ידי המצוה, וההוספה רק מכלל מהדרין י"ל דלא שייך לברך עליו:

...מ"מ חזינן דהפר"ח נקט לסברא פשוטה משום הידור לא שייך לברך, א"כ הדבר במחלוקת שנוייה, **דדעת הפר"ח דאין לברך, ודעת הא"ר דבעי ברוכי**, ומ"מ לדינא נ"ל בנ"ד יש לסמוך ולברך, דיש לצדד עוד, דאף בנזכר אחר גמר הדלקתו, דיברך, כיון דצריך שיעור להדלקה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מהשוק, ועי' ש"ע (סי' תרע"ה) אם נתן בה שמן פחות משיעור לא יצא אפילו דיעבד, א"כ כל משך הדלקתו עדיין מצותו קיימת ונמשך... גם דעת כמה פוסקים דבכל ברכות אם לא בירך עובר לעשייתם מברך אח"כ. עין ש"ך י"ד (סי' י"ט ס"ג) א"כ בנ"ד בצירוף הני סברות, א', דעת הא"ר דמברך על ההידור, ב', כיון דמקרי שיהוי מצוה משך הדלקתם י"ל דמקרי עובר לעשייתן. ג', דעת הפוסקים אם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ, מכל זה נראה לסמוך בנ"ד דיברך:

אולם אם קודם דהדליק נרות הנוספות כבו הראשונות דבזה ליכא סניף הנ"ל דמכח שיהוי מצוה מקרי עובר לעשייתן, כיון דכבתה ואזדא מצוותה לגמרי, הדרין לפסקא דרבוותא הנל הא"ר והפר"ח אם מברכים על ההידור, וספק ברכות להקל, כן נראה לענ"ד:

משנה ברורה סימן תרעב ס"ק ו

(ו) השיעור - ...כתב הב"י בשם א"ח מי שבירך והדליק נר אחת בלילה שניה ידליק אח"כ עוד נר אחת ולא יברך ועיין בפמ"ג שמצדד דאפילו לא היה דעתו מתחלה רק על נר אחת ואח"כ נזדמן לו עוד נר ג"כ לא יברך עוד כי מדינא אין חיוב רק נר א' והשאר משום הידור כנ"ל:

חידושי הריטב"א מסכת שבת דף כא עמוד ב

אחד עשה כדברי ב"ש. ואפי' למ"ד שהעושה כדברי ב"ש לא עשה כלום או חייב מיתה כדאיתא בפרק קמא דברכות (י"א א'), שאני הכא שאין מחלוקתם אלא להדור מצוה בעלמא.

ביאור הלכה סימן תרעא

וי"א דכ"א מבני הבית וכו' - עין בביאור הגר"א שכתב דגם דעת הרי"ף כן הוא מדהביא המימרא דרבה בב"ח אמר ר"י וכו'. ולולי דברי קדשו היה אפשר לומר עוד דדעת הרי"ף דזה לא נכנס בכלל מה דקי"ל בעלמא דהלכה כב"ה בדינא אחרי דאינם מחולקים בענין הלכה אלא בענין הידור בעלמא ולזה הביא מה שאמר ר' יוחנן על שני זקנים ומשמע לכאורה דהיו בימיו שכבר נפסק בעלמא דהלכה כב"ה ואפ"ה זקן אחד עשה כב"ש. אכן מדלא הוזכר ד"ז בשום פוסק אין לצרף ד"ז להלכה כלל ולא כתבתי רק לעורר לב המעיינים:

שו"ת משפטי עוזיאל כרך ג - מילואים סימן ז

שאלה ב. אם מותר לתת מכסף מעשר להדור מצות ד' מינים שבמצות לולב. והנה מעכ"ת יצ"ו צדד להתיר ממאי דאמרין: הדור מצוה עד שלישי במצוה, ולפי דעת האחרונים הדור מצוה אינו כמו המצוה עצמה אלא הוספה למצוה. מטעם זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצות. והסתייע ממ"ש בתשובות חכם צבי שאם אדם אבד אתרוג חברו אינו משלם אלא דמי אתרוג שאינו מהודר...

אבל לענין הדור מצוה אדרבה מצוה לקיימה משלו ולא מדמי מעשר, אלא יתנו לעניים ויביא עליו ברכת ה' בכל מעשה ידיו כאמור: כי בכלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך. והנלענ"ד כתבתי.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף לא

כמושין - כשרין, יבשין - פסולין. רבי יהודה אומר: אף יבשין. ואמר רבי יהודה: מעשה בבני כרכין שהיו מורישין את לולביהן לבני בניהן. אמרו (להם) +מסורת הש"ס: [לן] +משם ראייה? אין שעת הדחק ראייה.

שו"ת אגרות משה חלק או"ח א סימן קפז

...אבל רש"י סובר דהפסול דהדר אינו פסול בעיקר המצוה דאתרוג לומר שלא זה האתרוג נאמר במצות אתרוג אלא הוא עוד דין דצריך לקיים מצות אתרוג בהדר וא"כ הוא מאותו הדין עצמו שהצריכה תורה ואנוהו בכל המצות שאינו דין בעצם המצוה אך באתרוג נתחדש בקרא דהדר, שהוא גם פסול בדיעבד. ויש חלוק גדול לדינא בין אם פסול הדר הוא מעיקר מצות אתרוג או שהוא פסול אחר שצריך לקיימה בהדר, אם הוא שעת הדחק שאין שם אלא יבש דאם הוא בעיקר מצות אתרוג שלא נאמר המצוה אלא בהדר פסול שהוא כמו פריש ורמון אבל אם הוא דין אחר מדין שצריך ואנוהו במצות, אך שנתחדש שפסול גם בדיעבד אינו שייך אלא כשיש גם לח שכשנוטל יבש עובר על ואנוהו פסלה תורה באתרוג לגמרי אבל בליכא לח שליכא יפה ונוי מזה הרי אינו עובר על ואנוהו ואפשר נחשב גם מקיים ואנוהו כיון שליכא דעדיף מיניה אין שייך גם הפסול שנתחדש בקרא דהדר.

והנה מצינו מחלוקת בין הראשונים בהא שאמרו רבנן /סוכה/ בדף ל"א בלולב היבש אין שעת הדחק ראייה, שהראב"ד בחזרתו הביאו הרא"ש בסי' י"ד סובר שפסול אפילו במקום הדחק, ומה שאמרו אין שעה"ד ראייה הוא רק ליטלו כדי שלא תשתכח מהן תורת לולב ואתרוג ולא מברכין עלייהו, וכן איתא בהשגות פ"ח מלולב ה"א, אבל הר"י ישעיה דטראני וכן הראב"ד מתחלה סברי שבשעת הדחק הכשירו רבנן וכן מסיק הרא"ש שיוצאין בהם ומברכין עליהם כיון שא"א בענין אחר אף דשלא בשעה"ד אפילו בדיעבד לא יצא. ופליגי בזה שכתבתי דהראב"ד בחזרתו סובר שפסול הדר הוא מעיקר מצות אתרוג לכן הוא כמו פריש ורמון שאין חלוק שאף כשליכא אתרוג פסולין דאין שייכין להמצוה ולכן הוכרח לפרש דהוא רק שלא תשתכח מינייהו תורת אתרוג ולולב, ורק לענין זה עדיפי מפריש ורמון שאין נוטלין אף בשביל שלא תשתכח דלמא אתי למיסרך ויבש אין לחוש כדאיתא בהרא"ש בדברי הראב"ד, והר"י דטראני והראב"ד מתחלה והרא"ש סברי דהוא דין אחר מדין ואנוהו שבאתרוג ומיניו נתחדש לפסול שלכן כשליכא לח הוא כשר מה"ת ויוצאין בו ממש אף ביום ראשון ומברכין עליהם...

שו"ת משנה הלכות חלק יד סימן מה

ומיהו ודאי צדקו דברי מעכ"ג דאין ההידור שוה בכל המצוות ולמשל בנר חנוכה יש כמה מצות הידור, א) להדליק בשמן זית הוא הידור דמעיקר דינא כל השמנים כשרים, ב) שתהי' מנורה של כסף עכ"פ מהודרת, וזהו ההידור מחוץ למצוה, ג) הידור נר לכל אחד ואחד, ד) הידור ביום ראשון מדליק אחד ובכל יום מוסיף והולך, ה) הידור שלובש בגד מכובד או חדש לכבוד המצוה.